
Närståendepenning

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar).

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Försäkringskassans intranät.

Upplysningar: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning.....	6
Läsanvisningar	7
1 Inledning	8
1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Syfte	8
1.3 Rätt till ledighet för närståendevård	8
1.4 Utvecklingen av rätten till närståendepenning	9
1.5 Utvecklingen av antalet dagar med närståendepenning	9
1.6 Bestämmelser om närståendepenning	10
2 Ansökan om närståendepenning	12
2.1 Ansökan	12
2.2 Ansökan behöver göras inom 3 månader	12
2.3 Läkarutlåtande	13
3 Rätten till närståendepenning	14
3.1 Försäkringstillhörighet för vårdaren och den som vårdas.....	14
3.1.1 <i>Vårdarens försäkringstillhörighet .....</i>	<i>14</i>
3.1.2 <i>Försäkringstillhörighet för den som vårdas.....</i>	<i>15</i>
3.1.3 <i>Närståendepenning i gränsöverskridande situationer .....</i>	<i>15</i>
3.2 Vård.....	15
3.3 Svårt sjuk	16
3.3.1 <i>Domstolens tolkning av begreppet svårt sjuk .....</i>	<i>17</i>
3.3.2 <i>Hiv-smittade .....</i>	<i>18</i>
3.3.3 <i>Svårt sjukt barn .....</i>	<i>19</i>
3.4 Avstå från förvärsarbete.....	19
3.5 Vård av en svårt sjuk person i Sverige eller i ett annat EU/EES-land	19
3.6 Samtycke från den svårt sjuke.....	20
3.7 Närstående	20
3.8 Flera personer som vårdar	21
3.9 Förmånstiden	21
4 Att avstå från förvärsarbete i olika situationer	22
4.1 Anställd av kommun eller landsting för att vårda en svårt sjuk närstående	22
4.2 Förvärsarbete som lärare.....	22
4.3 Dygnsvila	22
4.4 Sjukersättning och steglös avräkning	23
5 Beräkning av närståendepenning	24
5.1 Förmånsnivåer	24
5.2 Grundläggande bestämmelser för beräkning av närståendepenning	25
5.2.1 <i>När arbetstidsberäknas respektive kalenderdagsberäknas närståendepenning? .....</i>	<i>25</i>
5.2.2 <i>Villkor för närståendepenning till arbetslösa .....</i>	<i>26</i>
5.3 Beräkningsunderlag	27
5.3.1 <i>Allmänna bestämmelser .....</i>	<i>27</i>
5.3.2 <i>Beräkningsunderlag vid sjuklön .....</i>	<i>27</i>

5.3.3	<i>Beräkning för familjehemsförälder</i>	27
5.3.4	<i>Kalenderdagsberäknad närståendepenning</i>	27
5.3.5	<i>Arbetstidsberäknad närståendepenning</i>	27
5.3.6	<i>Jourtid</i>	28
6	Samordning m.m.	29
6.1	Samordning av närståendepenning med samtidig lön (minskningsregeln).....	29
6.2	Samordning med andra förmåner.....	29
6.2.1	<i>Ingen skyldighet att retroaktivt byta ut föräldrapenning till närståendepenning</i>	30
6.2.2	<i>Närståendepenning och partiell sjukpenning</i>	30
6.3	Närståendepenning betalas inte ut under militärtjänstgöring, frihetsberövande m.m.	30
6.4	Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning.....	30
6.5	Utbyte vid kompensations- eller semesterledighet.....	31
6.6	Aktivitetsstöd.....	31
6.7	Studierande.....	31
6.7.1	<i>Om den studerande behåller sin lön under studietiden</i>	31
6.7.2	<i>Studerande med studiemedel eller utbildningsbidrag</i>	32
7	Rätt till ledighet för närståendevård	33
7.1	Rätt till ledighet m.m.	33
7.2	Vid förvärvsarbete med steglös avräkning.....	34
	Källförteckning	35

Förkortningar

EU	Europeiska unionen
FKAR	Försäkringskassans allmänna råd
FKFS	Försäkringskassans författningssamling
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
Förordning 883/2004	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen
Förordning 1408/71	Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HIV	Humant immunbristvirus
JO	Justitieombudsmannen
NVL	Lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård
Prop.	Regeringens proposition
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
RFV	Riksförsäkringsverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFB	Socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst

Sammanfattning

Denna vägledning har tagits fram för att vara ett stöd i det dagliga arbetet på Försäkringskassan. Den ska bidra till att bestämmelserna om närståendepenning i socialförsäkringsbalken (SFB) och lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård (NVL) tillämpas på ett riktigt sätt.

När en vårdare har rätt till närståendepenning har han eller hon också rätt till ledighet från förvärvsarbete för att vårda en närstående (20 § NVL).

Den som vårdar en svårt sjuk närstående måste vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner i den svenska socialförsäkringen för att ha rätt till närståendepenning. Den svårt sjuke som vårdas måste vara försäkrad för antingen en bosättningsbaserad eller en arbetsbaserad förmån i den svenska socialförsäkringen. SFB, EG-förordningar samt avtal med andra länder reglerar vilka som omfattas av den svenska socialförsäkringen.

För att ha rätt till närståendepenning måste vårdaren också avstå från förvärvsarbete när han eller hon vårdar en närstående som är svårt sjuk enligt reglerna om närståendepenning.

En svårt sjuk person har rätt till vård av en närstående i högst 100 dagar.

Närståendepenning betalas ut med ett belopp som motsvarar vårdarens sjukpenning på normalnivå. Närståendepenning betalas ut som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ersättning beroende på hur stor del av sin arbetstid som vårdaren behöver avstå från att arbeta.

För information om

- utredningsskyldighet, dokumentation, kommunikering och beslut m.m., se vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*
- återkrav och eftergift, se vägledning (2005:3) *Återkrav*
- försäkringstillhörighet och närståendepenning i internationella sammanhang, se vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*
- utbetalning, se vägledning (2005:1) *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar*
- SGI och SGI-skydd, se vägledning (2004:5) *Sjukpenninggrundande inkomst – och årsarbetstid*.

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis och för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar och föreskrifter. Det finns också hänvisningar till allmänna råd, Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden, interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Dessa hänvisningar finns antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Sist i vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar med mera som nämns i vägledningen.

Historikbilaga

Denna vägledning har reviderats. I historikbilagan finns en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får du en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktsskild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enskilda ord och begrepp.

1 Inledning

Lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård (NVL), infördes den 1 juli 1989. En närstående som vårdar en svårt sjuk person i hemmet skulle ges rätt till ersättning från sjukförsäkringen och ledighet från anställning under högst 30 hela arbetsdagar. Rätten till ledighet från anställningen knöts till ersättningsrätten.

Före den 1 juli 1989 reglerades möjligheten till ledighet från förvärvsarbete för vård av närstående för vissa arbetsmarknadsområden genom kollektivavtalsbestämmelser (prop. 1987/88:176 s. 98).

NVL har från och med den 1 januari 2011 till viss del ersatts av 47 kap. i socialförsäkringsbalken (SFB). De bestämmelser som har förts över till 47 kap. SFB från NVL är de som tidigare fanns i 2–19 §§ NVL och som handlar om ersättning vid närståendevård. Bestämmelserna i 20–27 §§ som handlar om rätten till ledighet finns kvar i NVL.

Se kapitel 7 för en beskrivning av bestämmelserna om ledighet i NVL.

1.1 Bakgrund

Innan NVL kom hade diskussioner om en generell ersättning för anhöriga för vård av sjuka i livets slutskede förts under en längre tid. År 1979 publicerades huvudbetänkandet SOU 1979:59, I livets slutskede. Betänkandet innehöll bland annat ett förslag till lag om ersättning till anhöriga för att vårda sjuka i livets slutskede. Samma år tillsattes anhörigvårdskommittén för att göra en översyn av olika frågor som gäller vård av anhöriga i hemmet m.m. År 1983 lämnade kommittén sitt slutbetänkande SOU 1983:64, Ledighet för anhörigvård. Det innehöll bland annat förslag till lagstiftning om rätt till ledighet för vård av anhörig. (Prop. 1987/88:176 s. 21f.)

1.2 Syfte

Enligt förarbetena till NVL, var syftet med en lag som ger rätt till ersättning för att vårda en svårt sjuk närstående en viktig fråga om livskvalitet. Närstående personer skulle ha möjlighet att vara tillsammans i en sådan svår situation som ett allvarligt sjukdomstillstånd innebär. För vårdaren ansågs det vara betydelsefullt att få möjlighet att vara nära den svårt sjuke och ge det stöd och den tillsyn som han eller hon behöver. För den sjuke ansågs det vara en viktig trygghetsfråga. Det var därför mycket angeläget att närstående till svårt sjuka gavs rätt att vara lediga från förvärvsarbetet för att ge vård i vissa situationer under i första hand kortare tidsperioder.

Från rättvisesynpunkt ansågs det också vara viktigt att alla arbetstagare skulle kunna vara lediga för att vårda en svårt sjuk närstående. För att ingen skulle behöva avstå från rätten till ledighet var det nödvändigt att den förenades med ekonomisk ersättning, som borde lämnas från socialförsäkringen. (Prop. 1987/88:176, s. 99)

1.3 Rätt till ledighet för närståendevård

I och med att NVL infördes den 1 juli 1989 fick vårdare rätt att vara lediga från förvärvsarbetet under en kortare tidsperiod för att vårda en svårt sjuk närstående. Rätten till ledighet från anställningen knöts till rätten till ersättningen.

Det betyder att om en vårdare har rätt till närståendepenning har han eller hon även rätt till ledighet från sitt arbete för att vårda en svårt sjuk närstående. Det går inte att avtala bort eller inskränka rätten till ledighet (21 § NVL).

Om en vårdare däremot inte beviljas närståendepenning har han eller hon enligt NVL inte heller rätt till ledighet för att vårda en svårt sjuk närstående. Ett undantag finns, och det är när vårdaren arbetar enligt reglerna om steglös avräkning (20 § NVL). Rätt till ledighet kan även finnas på annan grund, till exempel om vårdaren har avtalat om det med arbetsgivaren.

Se kapitel 7 för mer information om rätten till ledighet vid vård av en svårt sjuk närstående.

1.4 Utvecklingen av rätten till närståendepenning

Vård i hemmet

När NVL trädde i kraft gavs endast rätt till närståendepenning för vård av en svårt sjuk närstående när vården utfördes i hemmet eller i någon annan enskild bostad. Enligt förarbetena skulle rätten till närståendepenning begränsas till vård situationer som ansågs särskilt angelägna. När den svårt sjuke vistades på sjukvårdsinrättningar eller ålderdomshem eller andra offentliga eller privata institutioner där personal finns tillgänglig dygnet runt ansågs det att det saknades tillräckliga skäl för rätt till närståendepenning. Det var när den enskilde vårdades i eget boende som det var särskilt angeläget att en närstående fanns nära tillgänglig. (Prop. 1987/88:176, s. 100)

Vård i hemmet och på sjukhus

Från och med den 1 juli 1992 utvidgades rätten till närståendepenning till att även omfatta när en svårt sjuk närstående vårdades på sjukhus eller annan sjukvårdsinrättning. Ändringen innebär att en närstående som vårdar någon som är svårt sjuk har rätt till ersättning för tid då han eller hon avstår från förvärvsarbete oberoende av om vården sker hemma eller vid en sjukvårdsinrättning.

Regeländringen kom med anledning av att det var svårt för den enskilde att förstå varför rätt till närståendepenning endast fanns när vården av en svårt sjuk närstående skedde i hemmet eller i någon annan enskild bostad men att rätten till närståendepenning upphörde när den sjukes tillstånd förvärras så att en överflyttning till sjukhus blir nödvändig. Det var också relativt vanligt att vården bedrevs på sjukhus. Utökningen av rätten till närståendepenning till vård på sjukhus eller annan institution ansågs inte innebära något avsteg från principen att en närståendes insatser ska ses som ett komplement till samhällets vårdinsatser. (Prop. 1991/92:106 s. 17)

Förmånsnivåer av närståendepenning

Den 1 januari 2018 infördes tre fjärdedels nivå utöver hel, halv och en fjärdedels nivå. Nivåerna i närståendepenning är därmed anpassade till de nivåer som finns i de andra dagarsättningsförmånerna.

1.5 Utvecklingen av antalet dagar med närståendepenning

Vård i 30 dagar

När NVL trädde i kraft den 1 juli 1989 fick en närstående som vårdade någon som var svårt sjuk rätt till närståendepenning och ledighet från sin anställning under högst 30 dagar för varje svårt sjuk person som vårdades.

Vård i 60 dagar

Från och med den 1 juli 1994 utökades antalet dagar med närståendepenning från 30 till 60 dagar för varje svårt sjuk person som vårdades.

Enligt förarbetena hade införandet av närståendepenning inte fått det genomslag som förväntats. Det kunde tolkas som om behovet var begränsat, men det kunde också vara ett resultat av bristande information. Både humanitära och ekonomiska hänsyn talade för en förbättring av möjligheten för en närstående att bistå en svårt sjuk person. (Prop. 1993/94:100. Förslag till statsbudget för budgetåret 1994/95 Bilaga 6 Socialdepartementet s. 63f.)

Vård i 100 dagar

Från och med den 1 januari 2010 ökade antalet ersättningsdagar från 60 till 100 för varje svårt sjuk person som vårdades.

Enligt förarbetena var syftet med utökningen att särskilt underlätta för närstående att vara tillsammans med en person som drabbats av ett allvarligt sjukdomstillstånd i unga år, när både den sjuke och vårdaren många gånger är förvärvsaktiva, och när den svårt sjuke dessutom har vårdnaden om yngre barn. I dessa fall var det en extra viktig fråga om livskvalitet att närstående personer fick möjlighet att vara tillsammans. För vårdaren ansågs det vara betydelsefullt att få möjlighet att vara nära den svårt sjuke och ge det stöd och den tillsyn han eller hon behöver. För den sjuke och barnen var det en viktig trygghetsfråga. (Prop. 2008/09:194 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m. s. 22)

Vård till vissa hiv-smittade i 240 dagar

Från och med den 1 juni 1993 infördes att närståendepenning kunde beviljas med högst 240 dagar för vård av en person som blivit hiv-smittad genom användning av blodprodukter inom den svenska hälso- och sjukvården. Det gällde även för vård av en person som fått en hiv-infektion av någon som blivit smittad inom den svenska hälso- och sjukvården.

Anledningen till särregleringen för hiv-smittade var enligt förarbetena att hänsyn bör tas till den mycket speciella livssituationen för dessa personer. Reglerna om vårdperiodens längd borde vara mer generösa än de gällande reglerna och ersättning för vård av en person inom denna grupp borde därför kunna beviljas för 240 dagar. Eftersom närståendepenning normalt beviljas för dagar då den närstående annars skulle ha förvärvsarbetat borde 240 dagar motsvara ett års vårdtid. Något krav på sjukdomens svårighetsgrad behöver inte ställas i dessa fall. (Prop. 1992/93:178 om vissa socialförsäkringsfrågor s. 29)

1.6 Bestämmelser om närståendepenning

Bestämmelser om närståendepenning finns i:

- Socialförsäkringsbalken
- Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2010:31) om närståendepenning.

Rekommendationer om tillämpningen av bestämmelserna om närståendepenning finns i:

- Försäkringskassans allmänna råd (RAR 2010:22) om närståendepenning.

Bestämmelser om ledighet för närståendevård finns i:

- Lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård.

Bestämmelser om rätten till närståendepenning inom EU eller EES finns i:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen och dess tillämpningsförordning Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009
- Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen och dess tillämpningsförordning (EEG) nr 574/72.

2 Ansökan om närståendepenning

Det här kapitlet behandlar

- ansökan
- läkarutlåtande
- försäkrans.

2.1 Ansökan

Ansökan om närståendepenning ska göras skriftligt. Den ska innehålla de uppgifter som behövs i ärendet och den ska vara undertecknad av vårdaren. Uppgifter om faktiska förhållanden ska lämnas på heder och samvete. (110 kap. 4 § SFB) Det är vårdaren som ansöker om närståendepenning och det är han eller hon som ska styrka att den sjukes hälsotillstånd är sådant att närståendepenning kan beviljas (prop. 1987/88:176, s.117).

I ansökan ska vårdaren skriva i vilken omfattning han eller hon har avstått från förvärvsarbete för att vårda den sjuke (1 § FKFS 2010:31).

Det finns en blankett för ansökan, men det finns inget krav på att ansökan måste göras med blanketten. Det är ändå lämpligt att använda blanketten, eftersom det underlättar för vårdaren att lämna alla nödvändiga uppgifter och minskar risken för att ansökan måste kompletteras i efterhand.

Ansökan kan bara beviljas fram till och med den dag vårdaren har undertecknat den. Det beror på att det inte är möjligt att säga på heder och samvete hur man kommer att avstå från förvärvsarbete framåt i tiden.

2.2 Ansökan behöver göras inom 3 månader

Den som vill ansöka om närståendepenning måste skicka in sin ansökan inom tre månader från det datum som han eller hon vill ha ersättning. Om ansökan kommer in senare än tre månader från den första dagen som vårdaren vill ha närståendepenning för, kan Försäkringskassan bara bevilja ersättning om han eller hon var förhindrad att ansöka inom denna tid eller om det finns särskilda skäl. (47 kap. 7 § SFB)

Tidigare behövde vårdaren anmäla vården till Försäkringskassan innan han eller hon ansökte om förmånen. Närståendepenning fick inte betalas ut för tid före anmälan. Undantagsvis kunde Försäkringskassan bevilja ersättning ändå, men det gällde bara om vårdaren varit förhindrad från att anmäla eller om det fanns särskilda skäl.

Anmälningsskyldigheten togs bort i en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2014. Bestämmelserna ändrades så att ansökan måste göras inom tre månader från den dag som han eller hon vill ha ersättning för. Det ansågs ändå angeläget att Försäkringskassan kunde bevilja ersättning även om tidsfristen hade löpt ut. Det krävs då att vårdaren varit förhindrad från att ansöka inom tidsfristen eller att det finns särskilda skäl.

I förarbetena anges att när det gäller tillämpningen av vad som ska anses utgöra hinder eller särskilda skäl bör vägledning kunna hämtas från tidigare praxis vad avser underlåtenhet att anmäla vård av svårt sjuk närstående (prop. 2012/13:169 s. 28). Den praxis som avses är tidigare praxis från FÖD gällande sen anmälan om sjukdom. När bestämmelser om ersättning för närståendevård infördes hänvisades

nämigen till rättspraxis beträffande sjukpenning och föräldrapenningförmåner (prop. 1987/88:176 s. 118). I vägledning (2015:1) *Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning* beskrivs vad som kan ses som hinder och tidigare praxis från FÖD gällande tillämpningen av särskilda skäl vid anmälan om sjukdom (27 kap. 17 § SFB).

2.3 Läkarutlåtande

Till ansökan ska bifogas ett läkarutlåtande från en läkare som ansvarar för den sjukets vård och behandling. Utlåtandet ska innehålla uppgifter om den vårdades sjukdomstillstånd. Om Försäkringskassan redan har uppgifter om sjukdomstillståndet och de är tillräckliga för att bedöma rätten till närståendepenning finns det inget krav på läkarutlåtande (110 kap. 25 § SFB). Det kan till exempel vara när Försäkringskassan tidigare haft ett ärende om närståendepenning som gällt samma person och hälsotillståndet är oförändrat. Det kan också vara att det finns uppgifter från ärenden i andra förmåner som personen har eller har haft hos Försäkringskassan, exempelvis sjukpenning eller sjukersättning. Det kan också handla om att vårdaren endast ansöker om närståendepenning för den dag som den som vårdas har avlidit. Uppgifterna får då anses tillräckliga i och med dödsfallet.

Om det inte framgår av läkarutlåtandet att de medicinska förutsättningarna för att ha rätt till närståendepenning är uppfyllda får Försäkringskassan hämta in kompletterande uppgifter, till exempel genom att kontakta den läkare som har utfärdat utlåtandet (110 kap. 14 § SFB).

3 Rätten till närståendepenning

Det här kapitlet behandlar

- väsentliga bedömningsmoment
- försäkringstillhörighet
- begreppet vård
- begreppet svårt sjuk
- avstå från förvärvsarbete
- vård i ett annat EU/EES-land
- samtycke från den svårt sjuke
- vem som är närstående
- förmånstiden.

Väsentliga bedömningsmoment

Det finns ett antal kriterier som måste vara uppfyllda för att en person ska ha rätt till närståendepenning. Kriterierna kan formuleras om till frågor som ska besvaras:

- Är den som ansöker försäkrad i Sverige genom arbete?
- Är den som vårdas försäkrad i Sverige?
- Vårdar den sökande en närstående?
- Är den som vårdas svårt sjuk?
- Har vårdaren avstått från förvärvsarbete?
- Vårdas den svårt sjuke i Sverige eller i ett annat EU/EES-land?
- Samtycker den svårt sjuke till vården?

3.1 Försäkringstillhörighet för vårdaren och den som vårdas

Såväl vårdaren som den som vårdas ska vara försäkrade för att vårdaren ska ha rätt till närståendepenning. I vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal* finns övergripande information om försäkringstillhörighet. Där kan du bland annat läsa om

- vad arbetsbaserade och bosättningsbaserade förmåner är, och hur man avgör om man är försäkrad för sådana förmåner
- vad som gäller vid gränsöverskridande situationer, det vill säga när två eller fler länder är involverade
- vad det innebär att förmånerna ingår i sakområdet för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004.

Här kan du läsa om vad som gäller för närståendepenning.

3.1.1 Vårdarens försäkringstillhörighet

Vårdaren ska vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner enligt svensk socialförsäkring för att ha rätt till närståendepenning (47 kap. 3 § och 6 kap. 6 § SFB).

47 kap. 3 § SFB

En försäkrad som vårdar en närstående som är svårt sjuk har rätt till närståendepenning [...]

6 kap. 6 § SFB

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

[...] 7. närståendepenning, [...]

3.1.2 Försäkringstillhörighet för den som vårdas

Den som vårdas ska vara försäkrad enligt någon bestämmelse i den svenska socialförsäkringen, det vill säga antingen för en bosättningsbaserad eller en arbetsbaserad förmån enligt 4–7 kap. SFB. (47 kap. 3 § 1 SFB).

47 kap. 3 § SFB

En försäkrad som vårdar en närstående som är svårt sjuk har rätt till närståendepenning [...], om

1. den sjuke är försäkrad enligt någon bestämmelse i 4–7 kap. [...]

Eftersom det räcker att vara försäkrad för någon förmån innebär det enligt bestämmelsen, att den som vårdas är försäkrad i Sverige genom sin bosättning här även om han eller hon arbetar i ett annat EU/EES-land.

3.1.3 Närståendepenning i gränsöverskridande situationer

Närståendepenning ingår i sakområdet för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004.

Närståendepenning ingår även i vissa avtal om social trygghet som Sverige har med andra länder. En förteckning över dessa avtal finns på Försäkringskassans intranät.

Även andra bestämmelser än de i SFB kan därför påverka om vårdaren eller den som vårdas ska anses vara försäkrade i Sverige.

3.2 Vård

För att en närstående till någon som är svårt sjuk ska ha rätt till närståendepenning måste vård ges (47 kap. 3 § SFB). När närståendepenning infördes sågs det som en viktig livskvalitetsfråga för berörda personer att kunna vara tillsammans i en svår situation som ett allvarligt sjukdomstillstånd är (prop. 1987/88:176 s. 99). Syftet var alltså att underlätta samvaron för den närstående och den svårt sjuke.

Rätten till närståendepenning finns när den svårt sjuke vårdas hemma, på sjukhus eller vid annan institution (prop. 1991/92:106 s. 17).

Vården av en svårt sjuk närstående behöver inte bestå av traditionell sjukvård till någon del. En närståendes vårdinsatser antas i första hand koncentreras till tillsyn och omvårdnad. Villkoret om vård av en svårt sjuk närstående anses alltså uppfyllt redan genom samvaron mellan vårdaren och den sjuke. Det räknas som vård även om samvaron bryts för en kortare tid, när den närstående uträttar ärenden åt den

svårt sjuke, som till exempel apoteksbesök eller matinköp. (Prop. 1987/88:176, s. 115)

Det är främst kommunens och landstingets ansvar att ge den service och vård som den svårt sjuke behöver. En närståendes vårdinsatser är frivilliga och ska ses som ett komplement till samhällets insatser. (Prop. 1987/88:176 s. 99)

Det är därför inget hinder att samhället ställer vårdpersonal till förfogande för samma tid som den närstående vårdar den svårt sjuke. Sjukvård och hjälp från hemtjänsten är ofta nödvändig vid sidan av den vård som den närstående kan ge. (Prop. 1987/88:176 s. 115)

Resor som den närstående och den svårt sjuke gör i samband med vården, för till exempel läkarbesök eller inläggning på sjukhus, ingår också i vården (prop. 1987/88:176, s. 100). Det gäller under förutsättning att övriga kriterier är uppfyllda för rätten till närståendepenning.

Om en person inte anses vara svårt sjuk enligt reglerna om närståendepenning kan en närstående inte få närståendepenning för att till exempel följa med den sjuke till läkare eller uträtta ärenden på apoteket.

Närståendepenning är alltså till för att ge möjlighet för en närstående att vårda den svårt sjuke genom att ge tillsyn och omvårdnad. Närståendepenning kan däremot inte användas när närstående hjälper den svårt sjuke på andra sätt, till exempel genom att sköta den svårt sjukas företag eftersom att han eller hon själv är oförmögen att göra det.

3.3 Svårt sjuk

För att närståendepenning ska kunna beviljas måste den som vårdas vara svårt sjuk (47 kap. 3 § SFB).

Enligt förarbetena är det svårt att entydigt ange vad som bör läggas in i begreppet svårt sjukdomstillstånd. Till svåra sjukdomstillstånd räknas dock det som medför ett omedelbart överhängande livshot, men även sådana sjukdomstillstånd som innebär ett allvarligt överlevnadshot på någon tids sikt, det vill säga sjukdomstillstånd som kan förväntas gå in i ett akut skede först efter någon tid. (Prop. 1987/88:176, s. 100 och 114 f.)

Begreppet ska dock förstås som att hälsotillståndet hos den som vårdas ska vara så nedsatt att det finns ett påtagligt hot mot hans eller hennes liv. Det kravet utesluter inte fall där den svårt sjuke kan bli bättre. (Prop. 1987/88:176 s. 114)

Hotet mot den sjukas liv ska alltså vara påtagligt och ganska nära förestående. Sjukdomstillstånd som på flera års sikt kan utvecklas till ett påtagligt hot mot den sjukas liv ger inte rätt till närståendepenning.

Det är inte enbart sjukdomens art som bör vara avgörande vid bedömningen av rätten till närståendepenning utan även omständigheterna i övrigt kring sjukdomsfallet. Den sjuke kan till exempel ha flera sjukdomar som tillsammans ger upphov till ett svårt sjukdomstillstånd som innebär ett påtagligt hot mot hans eller hennes liv (prop. 1987/88:176, s. 100). Bedömningen av om någon är svårt sjuk ska göras utifrån den sjukas individuella förutsättningar. En sjukdom som drabbar en yngre och i övrigt frisk person kan få ett lindrigt förlopp, medan samma sjukdom kan vara livshotande för en äldre eller redan tidigare sjuklig person. (Prop. 1987/88:176 s. 114)

Det går därför inte att göra någon förteckning över sjukdomstillstånd som ger rätt till närståendepenning.

3.3.1 Domstolens tolkning av begreppet svårt sjuk

Försäkringsöverdomstolen (FÖD) har i ett antal domar tagit ställning i frågan om vad som kan anses vara och inte vara svår sjukdom enligt reglerna om närståendepenning.

FÖD mål 1244-1990 gällde en man som normalt vårdades av sin hustru i hemmet. Han hade svårt att röra sig, dels beroende på övervikt, dels beroende på en mycket dålig rygg med diskbråck och smärtor. Dessutom var han ganska kraftigt dement. När hustrun insjuknade akut och blev inlagd på sjukhus ansökte en av sönerna om att få ersättning för närståendevård av pappan. FÖD fann att mannen inte kunde anses ha varit svår sjuk i den mening som avsågs i NVL.

FÖD 1966-1990 gällde en kvinna som skrivits ut från sjukhuset i gott medicinskt skick efter vård med anledning av kärlekskramp och hjärtinsufficiens. Vid hemkomsten förvärrades tillståndet, bland annat efter att kvinnan fick veta att hennes make var döende. Hennes son ansökte om närståendepenning och anförde att om han inte tagit hand om sin mor skulle hon behöva vårdas på sjukhus. FÖD ansåg inte att modern hade varit svårt sjuk i den mening som avsågs i NVL.

FÖD 2669-1990 gällde en svårt senil kvinna som diagnosticerades som psykiskt sjuk och hotade att ta sitt liv. I väntan på vårdboende vårdades den sjuka kvinnan av sin dotter. Hon hade också hemsjukvård och nattpatrull. FÖD ansåg inte att kvinnan hade varit svårt sjuk i den mening som avsågs i NVL.

FÖD 1244-1991 gällde en kvinna med Parkinsons sjukdom, senilitet och hjärtbesvär. FÖD ansåg inte att kvinnan hade varit svårt sjuk i den mening som avsågs i NVL.

FÖD 1992:31 gällde en 88-årig man som vårdats på sjukhus för hjärtinfarkt med vänsterkammarsvikt. När mannen skulle åka hem igen ansågs det vara väsentligt med stöd och tillsyn av en anhörig. Enligt Socialstyrelsen var det just den grupp som utvecklat vänsterkammarsvikt som hade den sämsta prognosen. Domstolen hämtade även in ett expertyttrande från en specialist på hjärtsjukdomar som ansåg att mannens tillstånd var livshotande. Mannen avled också en kort tid senare. FÖD ansåg att mannen hade varit svårt sjuk i den mening som avsågs i NVL.
(Dom 984-1990, är refererad 1992:31)

I Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 3682-1998 var det frågan om en kvinna som var djupt deprimerad och hade självmordstankar skulle anses ha varit svårt sjuk. Dåvarande Riksförsäkringsverket (RFV) hävdade att kriteriet för svår sjukdom inte var uppfyllt eftersom sjukdomstillståndet som sådant inte var livshotande. Syftet med vården hade i stället varit att förhindra att sjukdomen resulterade i självmord. Kammarrätten instämde dock med länsrätten som ansåg att inom begreppet svår sjukdom ryms svåra depressionstillstånd med suicidrisk. Länsrätten bedömde att det framgick av det inlämnade läkarintyget att kvinnans tillstånd var så allvarligt att det fanns en livsfara med anledning av depressionstillståndet. RFV klagade på kammarrättens dom till dåvarande Regeringsrätten, men prövningstillstånd beviljades inte och kammarrättens avgörande stod fast.

I Kammarrätten i Stockholms mål nr 4382-05 ansökte en kvinna om närståendepenning för sin syster som led av svår depression med överhängande suicidrisk. En läkare bedömde att tillståndet var ett omedelbart hot mot systemens liv. Kammarrätten hörde Socialstyrelsen som yttrade att sjukdomstillståndet inom hälso- och sjukvården bedömdes som ett livshotande tillstånd. Socialstyrelsen framhöll också att det måste vara förhållandena i det enskilda fallet som ska vara avgörande. Kammarrätten ansåg att systemen var svårt sjuk och kvinnan beviljades närståendepenning.

Kammarrätten i Stockholm prövade även i mål nr 3683-08 om en närstående hade rätt till närståendepenning. Målet gällde en tonårig pojke med diagnoserna Aspergers syndrom, depression och tvångssyndrom. Enligt den behandlande läkaren hade

pojken tillstånd förvärrats med depressiva symptom och depressivt beteende, vilket gjorde att hans mamma behövde stanna hemma hos honom. I ett läkarutlåtande för senare period än den som var aktuell i målet hade läkaren också bedömt att det fanns en suicidrisk. Kammarrätten fann dock att den sammantagna medicinska utredningen inte gav stöd för att pojken hälsotillstånd under den aktuella perioden varit sådant att det funnits ett påtagligt hot mot hans liv. Han hade därmed inte varit svårt sjuk i den mening som avses i 4 § NVL.

I Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 3266-11 ansökte en mamma om närståendepenning för sin son som hade fått en hjärnblödning i frontalloben som gjorde honom glömsk, förvirrad och aggressiv. Hon framhöll att hon var tvungen att köra sin son till poliklinisk utredning varje dag och att han var fysiskt svag och omedveten om sina besvär. Kammarrätten ansåg att sjukdomstillståndet var allvarligt men att det inte fanns något omedelbart överhängande livshot eller ett allvarligt överlevnadshot på någon tids sikt. Mamman hade därför inte rätt till närståendepenning.

I Kammarrätten i Jönköpings mål nr 1195-13 ansökte en dotter om närståendepenning för att vårda sin 88-åriga mor, som led av grav Alzheimer, osteoporos och venös insufficiens. Kammarrätten fann att modern inte var att anse som svårt sjuk i den mening som krävs för rätt till närståendepenning. Den medicinska utredningen styrkte inte att det fanns ett påtagligt och nära förestående hot mot hennes liv och det var inte fråga om vård i livets slutskede.

Av domarna framgår att det är viktigt att göra en individuell bedömning och utreda samt bedöma omständigheterna i det enskilda ärendet.

Det framgår också av domarna att svår sjukdom inte enbart handlar om vilken diagnos som den sjuke har utan även om hur sjukdomen yttrar sig. Depression som inte är en sjukdom som är livshotande kan bedömas som svår sjukdom i de fall det finns en suicidrisk.

Vid suicidrisk har närståendepenning beviljats i större utsträckning av domstol när det funnits ett medicinskt underlag som tydligt visat på denna risk, eller när yttrande från Socialstyrelsen eller annat expertyttrande också stött denna slutsats.

Att ta ställning till under utredningen

De här frågorna kan vara aktuella att besvara under utredningen, men listan är inte uttömmande. Tänk också igenom vilka följdfrågor som kan behöva ställas.

- Är hälsotillståndet hos den som vårdas så nedsatt att det finns ett påtagligt hot mot hans eller hennes liv?
- Är hotet mot hans eller hennes liv påtagligt nu eller på någon tids sikt?
- Finns det fler sjukdomar som tillsammans kan utgöra ett påtagligt hot mot den sjukas liv?

3.3.2 Hiv-smittade

Med en svårt sjuk person likställs:

- Den som fått infektion av hiv genom smitta vid användning av blod eller blodprodukter vid behandling inom den svenska hälso- och sjukvården.
- Den som har fått infektion av hiv genom sin nuvarande eller före detta make, maka, sambo eller registrerade partner i de fall denne blivit smittad genom blod eller blodprodukter vid behandling inom den svenska hälso- och sjukvården. Smittan ska ha ägt rum innan maken, maken, sambon eller partnern fått kännedom om sin smitta. (47 kap. 4 § SFB)

Något krav på sjukdomens svårighetsgrad behöver inte ställas i dessa fall (prop. 1992/93:178 om vissa socialförsäkringsfrågor s. 29).

3.3.3 Svårt sjukt barn

Närståendepenning kan också beviljas när en närstående vårdar ett *svårt sjukt barn*. Då gäller samma kriterier som när en närstående vårdar en svårt sjuk vuxen.

Föräldrar till ett *allvarligt sjukt barn* som inte fyllt 18 år kan få tillfällig föräldrapenning (13 kap. 30 § SFB).

Kriteriet för *allvarligt sjuk* är inte lika högt ställt som kriteriet för *svårt sjuk*. Därför är det oftast lättare att få tillfällig föräldrapenning än att få närståendepenning. Tillfällig föräldrapenning för barn som är allvarligt sjuka kan också betalas ut i obegränsat antal dagar, medan närståendepenning betalas ut för högst 100 dagar. Tillfällig föräldrapenning kan dessutom betalas ut till båda föräldrarna för vård av samma barn för samma tid. (13 kap. 3 och 31 §§ SFB)

När båda föräldrarna får tillfällig föräldrapenning för att vårda ett svårt sjukt barn kan en tredje person få närståendepenning för att vårda samma barn för samma tid så länge kriterierna för närståendepenning är uppfyllda.

För mer information om tillfällig föräldrapenning för allvarligt sjukt barn, se vägledning (2001:6) *Tillfällig föräldrapenning*.

3.4 Avstå från förvärvsarbete

För att en vårdare som är anställd, egenföretagare eller uppdragstagare ska ha rätt till närståendepenning måste han eller hon avstå från förvärvsarbete i samband med vården (47 kap. 3 § SFB).

Det finns inget krav på att den som är arbetslös ska avstå från att söka arbete för att ha rätt till närståendepenning. Inte heller finns det krav på att den som är föräldraledig ska avstå från att vårda barnet. Men han eller hon måste vårda den svårt sjuke för att kunna få närståendepenning.

Närståendepenning kan dock inte betalas ut för samma tid som vårdaren får föräldrapenning, se vidare avsnitt 6.2.

Det finns också ett krav att den som är arbetslös ska vara anmäld hos Arbetsförmedlingen de dagar han eller hon inte vårdar den svårt sjuke, se avsnitt 5.2.2.

Att ta ställning till under utredningen

- Har vårdaren avstått från förvärvsarbete de dagar han eller hon begär närståendepenning för?

3.5 Vård av en svårt sjuk person i Sverige eller i ett annat EU/EES-land

En förutsättning för att få rätt till närståendepenning är att den svårt sjuke vårdas här i landet (47 kap. 3 § SFB). Högsta förvaltningsdomstolen har dock i två domar från 2010 funnit att närståendepenning även kan beviljas om vården sker i ett annat EU/EES-land.

Högsta förvaltningsdomstolen har i domar RÅ 2010 not. 57 och RÅ 2010 ref. 52 eller mål nr 3699-08 och 1201-09 avgjort att rätten till ersättning för vård av en svårt sjuk närstående ska prövas med bortseende från villkoret att vården ska ges i Sverige.

Högsta förvaltningsdomstolen anser att närståendepenningen tveklöst uppfyller de allmänna förutsättningarna för att vara en social trygghetsförmån enligt förordning 1408/71 (numera förordning 883/2004).

Den som vårdar en svårt sjuk person i ett annat EU/EES-land kan alltså beviljas närståendepenning. Enligt EG-förordning 883/2004 kan en person som omfattas av den svenska socialförsäkringen och som beger sig till en annan medlemsstat för att där få vård ha rätt till kontantförmåner som betalas ut enligt svenska bestämmelser. Närståendepenning klassificeras som en kontantförmån i förordningens mening.

Att ta ställning till under utredningen

- Har den svårt sjuke vårdats i Sverige eller i ett annat EU/EES-land?

3.6 Samtycke från den svårt sjuke

Den svårt sjuke ska ge sitt samtycke till vården (47 kap. 3 § 3 SFB). Sådant samtycke bör i allmänhet ges i skriftlig form. Undantagsvis får muntlig uppgift till Försäkringskassan om att samtycke föreligger godtas. Detta kan bli aktuellt när den sjuke av olika skäl inte kan skriva sitt namn (prop. 1987/88:176, s. 118).

Om den sjuke på grund av sitt tillstånd inte kan ge sitt samtycke ska det framgå (47 kap. 3 § andra stycket SFB). En sådan uppgift kan lämnas av den behandlande läkaren, en distriktssköterska eller någon annan som känner till den sjukas situation väl (prop. 1987/88:176, s. 118).

Om ett barn är sjukt gäller föräldrabalkens regler om beslut som rör barnet. Föräldrar eller någon annan som har den rättsliga vårdnaden om barnet har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska vårdnadshavaren ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål (6 kap. 11 och 13 §§ förädrabalken [FB]).

Huvudregeln är därför att det är föräldrarna eller den som har den rättsliga vårdnaden om barnet som ska lämna sitt samtycke till vården i stället för det sjuka barnet.

Det är tillräckligt att en av föräldrarna skriver under samtycket. Det är endast vid beslut som har ingripande betydelse för barnets framtid som det krävs att båda föräldrarna har gett sitt samtycke till en åtgärd som rör barnet (6 kap. 13 § andra stycket FB).

Att ta ställning till under utredningen

- Har den svårt sjuke gett sitt samtycke till vården skriftligt?
- Har den svårt sjuke gett sitt samtycke till vården muntligt?
- Om den svårt sjuke inte har kunnat ge sitt samtycke till vården, framgår det av underlaget i ansökan?
- Har vårdnadshavaren till ett svårt sjukt barn gett sitt samtycke till vården?

3.7 Närstående

Den som vårdar en svårt sjuk person ska vara närstående till honom eller henne för att närståendepenning ska beviljas. En närstående kan vara en vän eller granne som är beredd att avstå från sitt förvärsarbete för att under en viss tid vårda någon som är svårt sjuk. Det behöver alltså inte vara en anhörig till den svårt sjuke. (Prop. 1987/88:176, s. 100 och 115)

Det finns ingen utpekad personkrets som kan räknas som närstående och det ska normalt inte behöva utredas om den som vill vårda en svårt sjuk person kan räknas som närstående eller inte (prop. 1987/88:176, s. 115).

3.8 Flera personer som vårdar

Närståendepenning betalas inte ut till flera vårdare för samma tid (47 kap. 6 § SFB). Däremot kan antalet dagar med närståendepenning delas mellan flera vårdare, som turas om med vården och får närståendepenning för olika dagar och för olika delar av samma dag (prop. 1987/88:176, s. 117).

Två vårdare kan dock i vissa fall få närståendepenning utbetald för samma tid. Det kan vara när den ena vårdaren har vårdat den svårt sjuke under natten och behöver vara ledig från förvärvsarbetet dagen efter för att få sin dygnsvila. Den andra vårdaren vårdar samma svårt sjuke person kommande dag och avstår då alltså också från förvärvsarbete den dagen. I sådana fall har vården av den svårt sjuke skett vid två olika tillfällen, även om vårdarna avstår från förvärvsarbete samma tid och närståendepenning betalas ut för samma dag. Två dagar räknas av från det totala antal dagar som den svårt sjuke har rätt till.

För information om dygnsvila se avsnitt 4.3.

Att ta ställning till under utredningen

- Har flera personer vårdat den svårt sjuke?
- Har vården från de olika personerna skett vid olika tider?

3.9 Förmånstiden

Närståendepenning lämnas för högst 100 dagar sammanlagt för varje person som vårdas (47 kap. 8 § SFB). Vid vård av en närstående som har fått infektion av hiv genom smitta av blod eller blodprodukter inom den svenska hälso- och sjukvården lämnas närståendepenning för högst 240 dagar sammanlagt (47 kap. 9 § SFB).

Dagarna är knutna till den som vårdas, inte till den eller dem som närståendepenningen betalas ut till (1987/88:176 s. 97).

Närståendepenning betalas ut från och med den första vårddagen (47 kap. 8 och 9 §§ SFB).

I 47 kap. 10 § SFB framgår hur antalet dagar med rätt till ersättning beräknas.

47 kap. 10 § SFB

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till ersättning gäller följande:

- En dag med hel närståendepenning motsvarar en dag.
- En dag med tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels närståendepenning motsvarar tre fjärdedelar, hälften respektive en fjärdedel av en dag.

Att ta ställning till under utredningen

- Hur många dagar med närståendepenning för den svårt sjuke har tidigare betalats ut?

4 Att avstå från förvärvsarbete i olika situationer

Det här kapitlet behandlar

- om en vårdare anses avstå från förvärvsarbete
  - vid anställning i kommun eller landsting för att vårda en svårt sjuk närstående
  - när han eller hon arbetar som lärare
  - vid semester
  - vid dygnsvila
- sjukersättning och steglös avräkning

En vårdare avstår från förvärvsarbete om han eller hon i stället för att arbeta som anställd, egenföretagare eller uppdragstagare vårdar en svårt sjuk närstående.

4.1 Anställd av kommun eller landsting för att vårda en svårt sjuk närstående

Kommuner eller landsting ger ibland olika former av stöd för vård som en svårt sjuk får av en närstående. Ibland utformas stödet så att den närstående anställs för att vårda den svårt sjuke. Den närstående kan inte anses avstå från förvärvsarbete under den tid han eller hon i anställningen vårdar den svårt sjuke. Den närstående har då inte rätt till närståendepenning. (Prop. 1987/88:176, s.116)

Om den sjuke hamnar på sjukhus beror rätten till närståendepenning på hur anställningsförhållandet ser ut. Är anställningsvillkoren sådana att vårdaren anses avstå från sitt förvärvsarbete för att vårda en svårt sjuk närstående under tid som den sjuke vårdas på sjukhus, så kan han eller hon ha rätt till närståendepenning.

Om det däremot är så att anställningsförhållandet innebär att det inte finns något förvärvsarbete att avstå från när en svårt sjuk närstående vårdas på sjukhus, har vårdaren inte rätt till närståendepenning.

För mer information se Försäkringskassans domsnytt 2013:052.

4.2 Förvärvsarbete som lärare

Lärare som har tjänstgöringsfri tid under skollov, det vill säga är lediga från sitt förvärvsarbete med bibehållen lön, kan inte få närståendepenning under dessa lov. Det beror på att de inte anses avstå från förvärvsarbete då (47 kap. 3 § SFB). Den tjänstgöringsfria tiden vid lov anses vara inarbetad under resten av året.

4.3 Dygnsvila

Den som vårdar en svårt sjuk närstående bör kunna få närståendepenning när han eller hon avstår från förvärvsarbete för att få sin dygnsvila. Behovet av dygnsvila kan finnas såväl före som efter ett skift eller arbetspass (FKAR 2010:22).

Någon som behöver vårda en svårt sjuk närstående kommande natt, kan få närståendepenning för samma dag när han eller hon avstår från förvärvsarbete, för att få sin dygnsvila. Detsamma gäller när någon vårdar en svårt sjuk närstående under natten och skulle ha arbetat följande dag.

Om en svårt sjuk närstående har avlidit under natten, kan vårdaren få närståendepenning dagen efter dödsfallet för att kunna få sin dygnsvila.

4.4 Sjukersättning och steglös avräkning

Den inkomst som en försäkrad med sjukersättning får när han eller hon arbetar enligt reglerna om steglös avräkning är inte sjukpenninggrundande (25 kap. 24 § SFB).

Hel sjukersättning

De som har hel sjukersättning och arbetar enligt reglerna om steglös avräkning kan alltså inte få närståendepenning, eftersom de inte har någon SGI som närståendepenning kan beräknas och betalas ut på. De behöver därmed inte ansöka om närståendepenning hos Försäkringskassan, eftersom Försäkringskassan inte kommer att pröva om de villkor som ställs upp i lagen för rätt till närståendepenning är uppfyllda i dessa fall. De behöver därmed inte heller lämna in läkarintyg eller andra intyg till Försäkringskassan. (Prop. 2008/09:6 Ledighetsrätt för personer som arbetar med stöd av särskilda regler om sjukpenning, m.m. s. 25)

Om den som har hel sjukersättning och arbetar enligt reglerna för steglös avräkning ändå ansöker om närståendepenning ska Försäkringskassan behandla en sådan ansökan på samma sätt som övriga ansökningar där den sökande saknar SGI.

Partiell sjukersättning

Den som arbetar deltid med steglös avräkning parallellt med ett förvärvsarbete där inkomsten är sjukpenninggrundande kan få närståendepenning. Det grundar sig på att han eller hon då har en SGI. (Prop. 2008/09:6 s. 24 och 25).

5 Beräkning av närståendepenning

Det här kapitlet behandlar

- förmånsnivåer
- grundläggande bestämmelser för beräkning
- arbetstidsberäkning och kalenderdagsberäkning närståendepenning
- beräkningsunderlag

Att ta ställning till innan närståendepenning betalas ut

När närståendepenning ska betalas ut behövs information om

- i vilken omfattning vårdaren har avstått från förvärvsarbete
- vilka dagar vårdaren har vårdat den närstående
- vårdaren är anställd, egenföretagare, uppdragstagare eller arbetslös
- vårdarens SGI

5.1 Förmånsnivåer

Närståendepenning kan lämnas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels närståendepenning beroende på hur stor del av sin ordinarie arbetstid som vårdaren behöver avstå från sitt förvärvsarbete. Det framgår av 47 kap. 11 § SFB

47 kap. 11 § SFB

Närståendepenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel närståendepenning lämnas för dag när en vårdare helt avstått från förvärvsarbete.
2. Tre fjärdedels närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst en fjärdedel av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.
3. Halv närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.
4. En fjärdedels närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst tre fjärdedelar av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

Partiell sjukersättning och steglös avräkning

Hur 11 § ska tillämpas när vårdaren har partiell sjukersättning och arbetar enligt bestämmelsen om steglös avräkning framgår av 47 kap. 12 § SFB:

47 kap. 12 § SFB

Vid tillämpningen av 11 § ska som förvärvsarbete inte betraktas sådant förvärvsarbete som utförs under tid då vårdaren förvärvsarbetar med stöd av 37 kap. 3 §.

Om det inte går att avgöra under vilken tid vårdaren avstår från förvärvsarbete ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 §.

Den tid som vårdaren arbetar med steglös avräkning ska alltså inte ingå när Försäkringskassan bedömer i vilken omfattning han eller hon avstår från förvärvsarbete. Om det inte går att avgöra om det handlar om förvärvsarbete som utförs med steglös avräkning eller inte ska vårdaren i första hand anses avstå från arbete med steglös avräkning.

5.2 Grundläggande bestämmelser för beräkning av närståendepenning

Hur närståendepenning ska beräknas framgår av 47 kap. 14 § SFB:

47 kap. 14 § SFB

Närståendepenning lämnas med ett belopp som motsvarar vårdarens sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. med de avvikelser som följer av 15 och 16 §§.

Det innebär att närståendepenning kan vara arbetstidsberäknad eller kalenderdagsberäknad (28 kap. 2 § SFB).

5.2.1 När arbetstidsberäknas respektive kalenderdagsberäknas närståendepenning?

Av 47 kap. 15 § SFB framgår när närståendepenning ska arbetstidsberäknas respektive kalenderdagsberäknas:

47 kap. 15 § SFB

Närståendepenningen ska arbetstidsberäknas enligt 28 kap. 12–18 §§ för hela den tid som förmånen avser när ersättning lämnas på grundval av sjukpenninggrundande inkomst av anställning. Detta gäller dock inte i fall som avses i 6 § samma kapitel, då närståendepenning i stället ska kalenderdagsberäknas enligt 10 och 11 §§ i det kapitlet.

När vårdaren har SGI av anställning ska närståendepenningen alltså arbetstidsberäknas för hela den tid som han eller hon får närståendepenning.

Närståendepenningen ska alltid kalenderdagsberäknas när vårdaren

- är helt eller delvis arbetslös
- får närståendepenning för tid då han eller hon annars skulle ha fått graviditetspenning, föräldrapenning eller rehabiliteringspenning
- är egenföretagare och har SGI enbart av annat förvärvsarbete (28 kap. 6 § första stycket SFB).

Om vårdaren har SGI av både anställning och annat förvärvsarbete som egenföretagare eller uppdragstagare arbetstidsberäknas närståendepenningen till den del han eller hon har SGI av anställning och kalenderdagsberäknas till den del som han eller hon har SGI av annat förvärvsarbete. (47 kap. 14 § och 28 kap. 5 § andra stycket SFB)

Se mer om beräkningen i vägledningen (2015:1).

5.2.2 Villkor för närståendepenning till arbetslösa

Av 47 kap. 15 § SFB framgår även vilka villkor som ska vara uppfyllda för att närståendepenning ska kunna betalas ut till en arbetslös vårdare:

47 kap. 15 § SFB

Vad som föreskrivs i 28 kap. 6 § tredje stycket om när kalenderdagsberäknad sjukpenning lämnas till en arbetslös försäkrad under de första 14 dagarna i en sjukperiod, tillämpas i fråga om närståendepenning för hela den tid som förmånen avser.

Han eller hon måste alltså vara anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen och beredd att ta ett erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot den tidigare SGI:n för att kunna få närståendepenning. Det går dock att göra undantag från kravet om det skulle framstå som oskäligt. (47 kap. 15 § och 28 kap. 6 § tredje stycket SFB)

Se vidare i vägledningen (2015:1) när det är oskäligt att kräva att vårdaren ska vara anmäld på Arbetsförmedlingen.

Vem betraktas som arbetslös?

Om en vårdares förvärvsarbete upphör under perioden med närståendepenning betraktas han eller hon som arbetslös. Närståendepenningen ska då begränsas till arbetslöshetstaket, se avsnitt 5.3.4. Det gäller även för egenföretagare.

Läs mer om när en egenföretagare ska betraktas som arbetslös i vägledning (2004:5) *Sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid* om egenföretagare och deras verksamhet.

En vårdare som har en intermitterant anställning (så kallad dag-för-dag-anställning eller behovsanställning) betraktas som arbetslös när han eller hon inte längre har några arbetspass inbokade.

Läs mer om när en försäkrad ska ses som arbetslös vid tillämpning av arbetslöshetstaket i vägledningen (2015:1).

5.3 Beräkningsunderlag

5.3.1 Allmänna bestämmelser

Närståendepenning beräknas på ett underlag som motsvarar 80 procent av vårdarens SGI sedan denna har multiplicerats med talet 0,97 (47 kap. 14 § och 28 kap. 7 § SFB).

5.3.2 Beräkningsunderlag vid sjuklön

Om en arbetsgivare ska svara för sjuklön samma dag som närståendepenning betalas ut, ska närståendepenningen storlek beräknas på en SGI som inte omfattar anställningsförmåner från den arbetsgivaren. Årsarbetstiden beräknas på antal timmar i förvärsarbete hos arbetsgivare som inte ska svara för sjuklön. (47 kap. 14 § och 28 kap. 8 § SFB)

Läs mer om beräkningsunderlag vid sjuklön i vägledningen (2015:1).

5.3.3 Beräkning för familjehemsförälder

För den som får ersättning för att vara familjehemsförälder för tid som han eller hon också har rätt till närståendepenning, ska närståendepenningen beräknas på en SGI som inte omfattar ersättningen för att vara familjehemsförälder. På samma sätt beräknas årsarbetstiden utifrån det antal timmar som vårdaren förvärsarbetar utöver uppdraget som familjehemsförälder (47 kap. 14 § och 28 kap. 9 § SFB).

Läs mer om beräkningsunderlag för familjehemsförälder i vägledningen (2015:1).

5.3.4 Kalenderdagsberäknad närståendepenning

Kalenderdagsberäknad närståendepenning kan betalas ut för alla dagar i veckan, oavsett om vårdaren skulle ha arbetat eller inte (28 kap. 3 § SFB). Den kan dock bara betalas ut för de dagar som den försäkrat har vårdat den närstående (47 kap. 3 § SFB).

Hur kalenderdagsberäkning av närståendepenning ska göras framgår av 28 kap. 10 och 11 §§ SFB. Det innebär att närståendepenning som betalas ut till en arbetslös vårdare omfattas av samma tak som gäller för sjukpenning. Hel närståendepenning kan betalas ut med högst 543 kronor om dagen från och med den 7 september 2015 (28 kap. 11 § SFB), medan hel närståendepenning för tid före den 7 september kan betalas ut med högst 486 kronor om dagen (p. 1 och 2 övergångsbestämmelserna till lagen [2015:453] om ändring i socialförsäkringsbalken).

För en vårdare som är delvis arbetslös behöver *andelen* arbetslöshet beräknas för att arbetslöshetstaket ska kunna tillämpas.

En utförligare förklaring av hur man räknar fram beloppet för kalenderdagsberäknad ersättning finns i vägledningen (2015:1).

5.3.5 Arbetstidsberäknad närståendepenning

Arbetstidsberäknad närståendepenning lämnas bara för timmar eller dagar när vårdaren skulle ha arbetat. (28 kap. 3 § SFB). Hur arbetstidsberäkning av närståendepenning ska göras framgår av 28 kap. 12–18 §§ SFB.

En utförligare förklaring av hur man räknar fram beloppet för arbetstidsberäknad ersättning finns i vägledningen (2015:1). Där framgår också vad som gäller vid skiftarbete.

5.3.6 Jourtid

Jourtid som inte kräver någon form av arbetsprestation ska inte räknas som arbetstid. Det innebär att närståendepenning normalt inte kan betalas för sådan tid som vårdaren skulle haft jour.

Läs mer om jourtid i vägledningen (2015:1).

6 Samordning m.m.

Det här kapitlet behandlar

- samordning av närståendepenning med samtidig lön
- samordning med andra förmåner
- närståendepenning under militärtjänstgöring, frihetsberövande m.m.
- sammanträffande av förmån vid retroaktiv utbetalning
- närståendepenning vid
  - kompensations- och semesterledighet
  - aktivitetsstöd
  - studier

6.1 Samordning av närståendepenning med samtidig lön (minskningsregeln)

Om en vårdare får behålla mer än 10 procent av sin lön för den tid då han eller hon också får närståendepenning minskas närståendepenningen. Minskningen ska göras med det belopp som lönen överstiger 10 procent av vårdarens vanliga lön (47 kap. 14 § och 28 kap. 19 § SFB).

Om vårdarens årslön är högre än det så kallade SGI-taket, 8,0 prisbasbelopp, gäller dock andra regler. För den del av lönen som överstiger SGI-taket ska närståendepenningen minskas endast med lön som överstiger 90 procent av vårdarens lön (47 kap. 14 § och 28 kap. 19 § SFB).

Minskningsregeln för närståendepenning är densamma som för sjukpenning på normalnivå. I vägledningen (2015:1) beskrivs denna regel utförligare. Där finns också exempel som visar hur minskningen ska beräknas.

6.2 Samordning med andra förmåner

Närståendepenning betalas inte ut om vårdaren för samma tid får

- föräldrapenningförmåner
- sjuklön
- sjuklönegaranti
- sjukpenning
- rehabiliteringspenning
- ersättning som motsvarar sjukpenning enligt någon annan författning eller på grund av regeringens beslut i ett särskilt fall. (47 kap. 17 § SFB)

Närståendepenning kan dock betalas ut om den avser en annan tid än den andra förmånen. Det innebär att närståendepenning kan betalas ut för en del av en dag medan till exempel tillfällig föräldrapenning kan betalas ut för en annan del av samma dag.

Regeln om sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning i 107 kap. 2 § SFB gäller också vid utbetalning av närståendepenning. Se avsnitt 6.4.

6.2.1 Ingen skyldighet att retroaktivt byta ut föräldrapenning till närståendepenning

När en vårdare har fått föräldrapenning utbetald, så har Försäkringskassan ingen skyldighet att låta henne eller honom retroaktivt byta ut föräldrapenningen mot närståendepenning trots att villkoren för rätten till närståendepenning för samma tid varit uppfyllda.

JO har uttalat att även om det inte föreligger någon skyldighet att bevilja en sådan begäran så finns det heller inget rättsligt hinder mot att göra det. JO anser dock att med hänsyn till framför allt socialförsäkringssystemets komplexitet, det stora antal ärenden Försäkringskassan har att hantera och vikten av att alla behandlas lika bör Försäkringskassan inte som rutin bevilja en begäran om att retroaktivt få byta ut en förmån. (JO-beslut diarienummer 5813-2012, JO-nytt)

Det kan dock finnas speciella, oförutsedda, undantagsfall då en sådan begäran kan beviljas för förfluten tid. Det måste då stå helt klart att ett beviljande inte får några som helst negativa konsekvenser för andra, samhället eller tredje part.

6.2.2 Närståendepenning och partiell sjukpenning

Grundprincipen för rätt till partiell sjukpenning är att vårdaren reducerar antalet timmar per dag i förhållande till sin normala arbetstid. Men enligt rättspraxis kan undantag göras om det är medicinskt motiverat. En vårdare som till exempel är halvt sjukskriven kan arbeta helt varannan dag och vara helt frånvarande varannan dag. Han eller hon har fortfarande rätt till halv sjukpenning varje dag. Se vidare kapitel 2 i vägledning (2015:1).

Den som vårdar en svårt sjuk närstående och som samtidigt är halvt sjukskriven kan endast få halv närståendepenning de dagar som han eller hon avstår från förvävsarbete. Det beror på att sjukpenning, trots arbetstidens förläggning, betalas ut för del av dagen och närståendepenning inte kan betalas ut för samma tid som sjukpenning (47 kap. 3, 11 och 17 §§ SFB).

6.3 Närståendepenning betalas inte ut under militärtjänstgöring, frihetsberövande m.m.

Närståendepenning betalas inte ut för tid då vårdaren

- fullgör en annan tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt än en grundutbildning som är längre än 60 dagar
- är intagen i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med stöd av 3 § samma lag
- är häktad eller intagen på en kriminalvårdsanstalt eller
- i annat fall än som nämns ovan har tagits om hand på det allmännas bekostnad. (106 kap. 12 och 22 §§ SFB)

Den som är häktad eller intagen på kriminalvårdsanstalt kan få närståendepenning om han eller hon vistas utanför anstalten och skulle ha arbetat, under förutsättning att de övriga kriterierna för att få ersättning är uppfyllda. (106 kap. 14 och 22 §§ SFB)

6.4 Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

Om närståendepenning betalas ut för en period då vårdaren fått en annan förmån från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa samordnas förmånerna. Samordningen görs genom att Försäkringskassan drar av det

belopp som överstiger det totala belopp som vårdaren skulle ha fått om båda förmånerna hade beslutats samtidigt. Det gäller både förmåner som betalats ut enligt SFB och förmåner enligt andra författningar som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om. (107 kap. 2 § SFB)

Det betyder att man vid utbetalning av närståendepenning till exempel måste ta reda på om vårdaren har fått arbetslöshetsersättning och i så fall med vilket belopp.

Läs mer om sammanträffande av förmåner i vägledning (2005:1) *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar*.

6.5 Utbyte vid kompensations- eller semesterledighet

En vårdare har rätt till närståendepenning för dagar då han eller hon är kompensationsledig för att vårda någon som är svårt sjuk. En förutsättning är dock att ledigheten hos arbetsgivaren byts ut mot ledighet för att vårda en närstående (FKAR 2010:22).

Detsamma gäller vid semester. En vårdare kan byta ut sin semester mot ledighet för vård av närstående så länge han eller hon uppfyller villkoren för rätten till närståendepenning. (15 § semesterlagen [1977:480]).

6.6 Aktivitetsstöd

En person som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program kan få aktivitetsstöd under den tid han eller hon deltar i insatser i programmet. Det gäller även om deltagaren inte kan delta i sina insatser på grund av att han eller hon vårdat en närstående under sådana förutsättningar som anges i 47 kap. 3, 4, 6, 8, 9 och 13 §§ SFB. (4 kap. 1 § tredje punkten förordning [2017:819] om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser)

Från den 1 januari 2018 gäller nya regler för hur man beräknar antalet dagar med närståendepenning. De nya reglerna innebär att man inte längre ska räkna med en dag som har ersatts med aktivitetsstöd för vård av närstående.

Orsaken till förändringen är att förordning (1996:1100) om aktivitetsstöd upphävdes den 1 januari 2018. Samtidigt upphävdes den tidigare föreskriften om att en dag med aktivitetsstöd för vård av närstående skulle ses som en dag med närståendepenning vid beräkning av antalet dagar med närståendepenning. Bestämmelsen fanns tidigare i 3 § Försäkringskassans föreskrifter (2010:31) om närståendepenning.

Läs mer om aktivitetsstöd vid vård av närstående i vägledning (2017:2) *Ersättningar till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser*.

6.7 Studerande

6.7.1 Om den studerande behåller sin lön under studietiden

För en vårdare som studerar, men får behålla sin lön under studietiden, jämföras avstående från studierna med att avstå från förvärvsarbete i den utsträckning vårdaren går miste om lönen (47 kap. 13 § SFB). Det innebär att en vårdare som går miste om lön för att han eller hon avstår från studier kan få närståendepenning.

Anställda som får full lön under studier deltar oftast i utbildning eller kurser där utbildningen har ett nära samband med det normala förvärvsarbetet. Utbildningen ses som ett led i förvärvsarbetet och den anställde är i regel skyldig att anmäla frånvaro och får löneavdrag om han eller hon är borta från utbildningen för att vårda en närstående som är svårt sjuk.

6.7.2 Studerande med studiemedel eller utbildningsbidrag

En studerande som har studiemedel (studiebidrag och studielån) har rätt att behålla studiemedlen vid ledighet för närståendevård (3 kap. 32 d § studiestödsförordningen [2000:655]).

En studerande som har utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå kan få behålla bidraget vid vård av närstående (9 och 10 §§ förordning [2016:706] om utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå).

Läs mer om kompletterande pedagogisk utbildning för personer med forskarexamen i vägledningen (2015:1).

En studerande som förvärvsarbetar vid sidan av studierna kan få närståendepenning som är beräknad enbart på inkomsten under studietiden (så kallad studietids-SGI). Det framgår indirekt genom att bestämmelserna om närståendepenning hänvisar till bestämmelser om SGI under studietid (se 47 kap. 16 § SFB med dess hänvisning till 26 kap. 22 § SFB). Till skillnad från vad som gäller om vårdaren själv är sjuk, ska närståendepenning till en studerande som förvärvsarbetar vid sidan av studierna alltid beräknas på grundval av studietids-SGI. Det gäller även vid ett studieuppehåll (47 kap. 16 § SFB).

7 Rätt till ledighet för närståendevård

Det här kapitlet behandlar

- bestämmelserna om rätt till ledighet för närståendevård
- ledighet för närståendevård vid förvärvsarbete med steglös avräkning.

Bestämmelserna om rätt till ledighet i samband med vård av en närstående som är svårt sjuk finns i 20–27 §§ NVL.

7.1 Rätt till ledighet m.m.

En arbetstagare har rätt att vara helt ledig från sitt förvärvsarbete under den tid då han eller hon får hel närståendepenning. Den som får tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels närståendepenning har rätt att förkorta arbetstiden till en fjärdedel, hälften eller tre fjärdedelar (20 § NVL).

Arbetstagaren kan själv avgöra hur ledigheten ska förläggas. Det gäller såväl veckodag som tidpunkt på dygnet. I begreppet ”förkortning av arbetstiden” ligger normalt att förkortningen i princip tas ut dagligen, det vill säga sprids jämnt över arbetsveckans samtliga dagar. En arbetstagare kanske som regel väljer att lägga partiell ledighet till arbetsdagens början eller slut. Men om arbetstagaren skulle föredra en annan förläggning av arbetstidsförkortningen ska även det godtas. (Prop. 1987/88:176 s. 119).

Avtal som upphäver eller inskränker en arbetstagares rätt till ledighet för vård av en svårt sjuk närstående är ogiltiga (21 § NVL).

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet ska så snart som möjligt tala om det för arbetsgivaren. Om det är möjligt ska arbetstagaren även tala om hur länge han eller hon avser att vara ledig (22 § NVL).

Behovet av ledighet för vård av en svårt sjuk närstående kan uppkomma hastigt. Därför innehåller inte NVL några bestämda tidsfrister för underrättelseskyldighet gentemot arbetsgivaren. Men arbetstagaren är skyldig att så snart som möjligt underrätta arbetsgivaren om när ledigheten ska tas ut. (Prop. 1987/88:176 s.119)

En arbetstagare får avbryta en påbörjad ledighet för att vårda en svårt sjuk närstående och återuppta förvärvsarbetet i samma omfattning som före ledigheten (23 § NVL).

En arbetstagare får inte sägas upp eller avskedas för att han eller hon begär eller utnyttjar sin rätt till ledighet för att vårda en svårt sjuk närstående (24 § NVL).

En arbetstagare ska inte heller behöva utsättas för försämringar av arbetsförhållandena eller de förmåner som är förenade med anställningen. Arbetstagaren är inte skyldig att acceptera en annan omplacering än en som kan ske inom ramen för anställningsavtalet och som är en nödvändig följd av ledigheten (25 § NVL).

En arbetsgivare som bryter mot bestämmelserna om ledighet i NVL ska betala skadestånd till arbetstagaren för eventuell förlust eller kränkning. Om det är skäligt kan dock skadeståndet minskas eller helt falla bort (26 § NVL).

Mål om tillämpningen av bestämmelserna om ledighet i NVL handläggs av Arbetsdomstolen enligt den lagstiftning som finns på arbetsmarknadens område (27 § NVL).

7.2 Vid förvärvsarbete med steglös avräkning

Den som arbetar enligt reglerna om steglös avräkning har rätt till ledighet för att vårda en närstående som är svårt sjuk, trots att närståendepenning inte kan betalas ut för den tiden (20 § andra stycket NVL och prop. 2008/09:6 s. 15 och 16). Vårdaren kan inte beviljas närståendepenning eftersom inkomsten som han eller hon får vid arbete enligt reglerna om steglös avräkning inte är sjukpenninggrundande (25 kap. 24 § SFB). För att närståendepenning ska kunna betalas ut måste vårdaren ha en SGI.

Se vidare i vägledning (2013:3) *Sjukersättning och aktivitetsersättning – beräkning, steglös avräkning m.m.*

Källförteckning

Internationella överenskommelser om social trygghet

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 987/2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen

Rådets förordning (EEG) nr 574/72 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

Lagar

Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Inkomstskattelagen (1999:1229)

Lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård

Semesterlagen (1977:480)

Föräldrabalken (1949:381)

Rättegångsbalken (1942:740)

Förordningar

Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

Förordning (2016:706) om utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Studiestödsförordningen (2000:655)

Föreskrifter (FKFS/RFFS)

Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2010:31) om närståendepenning

RFV:s föreskrifter (RFFS:1998:5) om årsarbetstid m.m.

Försäkringskassans allmänna råd FKAR

Försäkringskassans allmänna råd (FKAR 2010:22) om närståendepenning

Propositioner

Prop. 2017/18:168 Stärkt försäkringsskydd för studerande och företagare

Prop. 2017/18:1 Budgetproposition för 2018

Prop. 2017/18:10 Vissa socialförsäkringsfrågor

Prop. 2014/15:99 Vårändringsbudget för 2015

Prop. 2010/11:1 utgiftsområde 10

Prop. 2008/09:194 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Prop. 2008/09:6 Ledighetsrätt för personer som arbetar med stöd av särskilda regler om sjukersättning, m.m.

Prop. 1993/94:100. Förslag till statsbudget för budgetåret 1994/95 Bilaga 6
Socialdepartementet

Prop. 1992/93:178 om vissa socialförsäkringsfrågor

Prop. 1991/92:106 Vissa socialförsäkringsfrågor

Prop. 1987/88:176 Äldreomsorgen inför 90-talet

Justitieombudsmannen

JO-beslut dnr 5813-2012, JO-Nytt.

Domar

Domar från Försäkringsöverdomstolen (FÖD)

Domstol	Målnr
FÖD 1992:31	984-1990
FÖD	1355-1991
FÖD	1244-1991
FÖD	256-1991
FÖD	2669-1990
FÖD	1966-1990
FÖD	1815-1990
FÖD	1244-1990
FÖD 1986:14	1125-1984
FÖD	832-1984

Domar från Högsta förvaltningsdomstolen

HFD 2011 ref. 30

RÅ 2010 not. 57

RÅ 2010 ref. 52

Domar från Kammarrätten i Jönköping (KRNJ)

KRNJ 1195-13

Domar från Kammarrätten i Stockholm (KRNS)

KRNS 3683-08

KRNS 4382-05

Domar från Kammarrätten i Sundsvall (KRSU)

KRSU 3266-11

KRSU 3682-98

Försäkringskassans domsnytt

2011:56

Försäkringskassans vägledningar

Vägledning 2017:2 Ersättningar till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

Vägledning 2017:1 Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal

Vägledning 2015:1 Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning

Vägledning 2013:3 Sjukersättning och aktivitetsersättning – Beräkning, steglös avräkning m.m.

Vägledning 2009:2 Aktivitetsstöd och utvecklingsersättning vid arbetsmarknadspolitiska program

Vägledning 2005:1 Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar.

Vägledning 2004:5 Sjukpenninggrundande inkomst – och årsarbetstid

Vägledning 2001:6 Tillfällig föräldrapenning